

Miroslaw Dymon

Preferencje muzyczne młodzieży w kontekście muzykoterapii – doniesienie z badań

Musical preferences of young people on the background of music therapy – research report

Instytut Muzyki
Uniwersytet Rzeszowski

Wprowadzenie

Istotą rozwoju społecznego człowieka jest potrzeba przynależności do określonej grupy społecznej. Najważniejszą i zarazem pierwszą z nich jest rodzina, która zaspokaja podstawowe potrzeby – nie tylko materialne, ale również takie jak: poczucie bezpieczeństwa, miłości, akceptacji i struktury preferowanych wartości. Rodzina, zwłaszcza w początkowych latach życia, stanowi dla młodych osób jedyny autorytet, a sami rodzice stają się wzorem godnym do naśladowania.

Wraz z rozwojem młodego człowieka pojawiają się nowe instytucje, które będą go kształtowały. W pierwszej kolejności jest to przedszkole, a później szkoła. W okresie dorastania najważniejszą potrzebą większości młodych ludzi staje się możliwość kontaktu z grupami rówieśniczymi. Dojrzewająca osobowość młodego człowieka domaga się wręcz uczestnictwa w grupie. Aby mieć poczucie swojej tożsamości, dorastający człowiek pragnie sam odkrywać i wybierać wartości. Jego

wyostrzony krytycyzm dostrzega niekonsekwencje i błędy w świecie dorosłych. Daje to w rezultacie izolację od rodziny: zanika dotychczasowe zaufanie i bliskość, pojawia się nieufność i dystans. W sytuacji niepewności, zagubienia, młodzież potrzebuje wówczas oparcia osób, które nie byłyby zagrożeniem dla jej autonomii.

Grupą odniesienia staje się wtedy w sposób automatyczny grupa rówieśnicza. Młody człowiek odnajduje tu nie tylko wartości, normy i wzory zachowania regulujące jego życie, ale znajduje również swoje miejsce. Przynależność do grupy nie tylko zaspokaja potrzeby psychiczne, ale za pomocą odgrywania określonych ról, pozwala jednostce na wyrobienie w sobie aktywności, samodzielności, odpowiedzialności a także umiejętności współdziałania z innymi. Prowadzi to do stanu, gdzie każdy młody człowiek potrzebuje grupy, która: „umożliwiłaby mu zrealizowanie potrzeby przynależności, akceptacji i uznania, szukając tzw. grupy autentycznej. Nie należą do

nich, niestety, grupy formalne tworzone dla młodzieży przez dorosłych jak np. koła zainteresowań, sekcje sportowe itp.” (Kawula, Machel, 1998, s. 43).

Należą do nich grupy nieformalne, wśród których ogromną popularnością cieszą się grupy nazywane subkulturami bądź podkulturami młodzieżowymi. Ze względu na silną więź, dużą spójność oraz wspólnotę doświadczeń i zainteresowań, nieformalna grupa rówieśnicza może wywierać ogromny wpływ na postępowanie poszczególnych jej członków. W wielu przypadkach ceną, jaką osoba dorastająca płaci za akceptację ze strony grupy jest uznanie funkcjonujących w niej norm i wartości, również tych, które nie są uznawane przez dorosłych.

Jednak, aby daną grupę nazwać subkulturą, musi ona posiadać:

1. Poczucie przynależności, czyli świadomość „my” cechującą członków grupy.
2. Zasadę odrębności powodującą, że inni są określani w kategoriach „oni” lub „wy”.
3. Wspólne wartości i wyływające z nich normy.
4. Wewnętrzna organizację grupy (Dyoniziak, 1965, s. 34).

Rozważając pojęcie „subkultur” należy stwierdzić, że przynależność do nich można podzielić zarówno na członkostwo pozytywne, jak i negatywne. Najbardziej istotne dla funkcjonowania subkultury jest poczucie więzi z grupą. Większość subkultur młodzieżowych kładzie nacisk na przyjemne, ich zdaniem, spędzanie czasu. Niebezpiecznym i negatywnym uczestnictwem w subkulturze jest sięganie do środków odurzających, które może do-

prowadzić do uzależnień. Jednak „trzymanie się razem” jest korzystne w sytuacji ewentualnych starć z innymi grupami. Pozytywnymi cechami uczestnictwa w subkulturze jest pogłębianie wiedzy poszczególnych członków, nauka współżycia i współpracy w grupie. Czynniki te mogą stać się pewnego rodzaju doświadczeniem, które wzbogaci osobowość człowieka i nauczy go w przyszłości dokonywać właściwych wyborów.

Muzyka i subkultury

Każda subkultura młodzieżowa może być stworzona przez niewielką grupę osób, ale w jej skład może wchodzić czasami kilkadziesiąt milionów. Jednym z najważniejszych motywów postępowania poszczególnych członków jest demonstracja swojej odrębności i niezależności stosunku do świata.

Istotnym spoiwem, łączącym poszczególne subkultury, jest muzyka, stanowiąca wyraz buntu młodego pokolenia, zmierzająca ku wolności i refleksji. Teksty piosenek, jak i sama muzyka, stają się elementem manifestacji, nadzieją na lepsze czasy, środkiem ideowego i artystycznego wyrazu. Owa muzyka nie jest tylko chaotycznym bełkotem zbuntowanej młodzieży, lecz niesie ze sobą określone przesłanie, będąc reakcją na różne problemy indywidualne i społeczne. Pęczak przyjmuje, że wspólną cechą wszystkich subkultur jest „ich negatywny stosunek do kultury dominującej” (1992, s. 23), również przejawiający się w muzyce.

Do głównych nurtów muzycznych związanych z subkulturami można zaliczyć m.in.:

- Punk, który powstał w Londynie w latach 70-ych, gdzie w klubach młodzieżowych zaczęli pojawiać się ludzie ubrani w stare buty i skórzane kurtki nabijane nitami. Na szyjach nosili obroże, łańcuchy a uszy i nosy mieli poprzebijane agrafkami. Ten nowy styl dziennikarze nazwali punk, czyli śmieć, marność, odpadek. W zakresie ideologii ulegali wpływom anarchistycznym i pacyfistycznym. Sztandarowym zespołem tej subkultury stał się zespół Sex Pistols, który w okresie narastającego bezrobocia nagrał ironizującą piosenkę dotyczącą tamtejszej sytuacji pt. „Boże chroń królową i jej faszystowski reżim” (*God Save the Queen*). W Polsce początków tego stylu można upatrywać w formacjach Zdrój Jana czy Osjan, a z bardziej znanych zespoły Tilt i Kryzys. W pewien sposób inspiracje punkiem można zauważyć w zespole Maanam;

- Heavy metal, charakteryzujący się ciężkim, hałaśliwym i agresywnym brzmieniem. Do prekursorów tego stylu można zaliczyć zespoły Led Zeppelin i Black Sabbath. W latach 80-ych znacznie wzrosła popularność tego stylu, który w sferze tekstowej odnosił się do modnej fantastyki naukowej, fantasmagorii i humoreski opartej na czarnym humorze. W ubiorze dominuje czarny kolor, liczne wisioriki, metalowe naszywki i znaczki. Charakterystyczne są długie włosy, które artyści uwielbiają „zarzucać” na koncercie w celu wyładowania emocji. Z polskich zespołów, uprawiających ten styl należy wymienić: Test, Breakout czy TSA;

- Techno, rodzaj współczesnej muzyki tanecznej, dość głośnej, o jednostajnym rytmie, tworzonej za pomocą syntezatorów,

- Hip Hop, który prezentują młodzi artyści zafascynowani rapem, zapoczątkowanym w latach 70-ych. Charakteryzuje się ograniczonym wykorzystywaniem instrumentów na rzecz silnie zrytmizowanego śpiewu, polegającego na melorecytacji. Można było rymować na dowolne tematy i w dowolnych miejscach, np. na ulicy.

Z powyższego przeglądu można przyjąć tezę, że każda subkultura młodzieżowa posiada swoją muzykę, która charakteryzuje postawy jej członków w stosunku do otaczającego świata, przejawiające się m.in. w sposobie eksponowania elementów muzycznych, wyglądzie zewnętrznym i zachowaniu. Założenie to zostanie poddane analizie i weryfikacji.

Czego słucha dzisiejsza młodzież?

W celu uzyskania informacji na temat preferencji muzycznych współczesnej młodzieży przeprowadzono badania pilotażowe wśród młodzieży licealnej. Wiedza taka umożliwiłaby generalnie zapoznanie się z gustami młodzieży w zakresie gatunków muzycznych, a to z kolei pomogłoby w programowaniu muzyki przydatnej w terapii.

Hipoteza główna dotyczy następującej kwestii: Istnieje zależność pomiędzy wiedzą na temat preferencji muzycznych młodzieży i subkultur młodzieżowych, a właściwym doбором muzyki przez muzykoterapeutę podczas terapii.

Hipotezy szczegółowe dotyczyłyby problemów związanych z hipotezą główną:

1. Rodzaj słuchanej muzyki określa preferencje muzyczne słuchacza.
2. Istnieje zależność pomiędzy rodzajem słuchanej muzyki

a ogólnie przyjętymi normami w zakresie: zachowania, ubioru, stosunku do obowiązków, przynależności do grupy (subkultury).
3. Istnieje zależność pomiędzy słuchaniem muzyki (gatunków muzyki) a konfliktami w relacjach z rodzicami, rówieśnikami i rodzeństwem.

W badaniach uczestniczyli uczniowie II klasy I Liceum Ogólnokształcącego im. St. Konarskiego w Rzeszowie, w liczbie 30 osób (18 kobiet, 12 mężczyzn). Ankieta została przeprowadzona w styczniu 2007 r.

Poniższa prezentacja pokazuje analizę odpowiedzi na niektóre pytania tej ankiety.

Tab.1. Najczęściej słuchany rodzaj (gatunek) muzyki

Rodzaj muzyki	Grupa (N=30)			
	Kobiety		Mężczyźni	
	N(k)	%	N(m)	%
Pop	3	10	1	3,3
Rock	4	13,4	2	6,7
Metal	2	6,7	3	10
Punk	2	6,7	2	6,7
Hip hop	3	10	2	6,7
Rap	1	3,3	1	3,3
Techno	1	3,3	-	-
Jazz	1	3,3	1	3,3
Muzyka poważna	1	3,3	-	-

Odpowiedzi respondentów wskazują, że młodzież słucha wielu gatunków muzyki. Uzyskane wyniki nie stanowią o rzeczywistym rozkładzie tzw. gustów muzycznych ogółu populacji licealnej, ale

na ich podstawie można zauważyć dużą różnorodność wyborów. Zastanawia jednak fakt małego wyboru muzyki poważnej (tylko 3,3% u dziewcząt).

Tab. 2. Czy słuchanie Twojego rodzaju muzyki wiąże się z jakimiś charakterystycznymi cechami odbiegającymi od powszechnie przyjętych norm?

Przyjęte ogólnie normy	Grupa (N=30)			
	Kobiety		Mężczyźni	
	N(k)	%	N(m)	%
Zachowanie	5	16,7	6	20
Ubiór	8	26,7	4	13,3
Obowiązki	3	10	1	3,3
Przynależność do grupy	2	6,7	1	3,3

Percepcja utworów muzycznych w znaczny sposób wpływa na zachowanie. Potwierdziło to 16,7% uczennic i 20% uczniów. Wybór gatunku muzyki determinuje także zmiany w ubiorze u 26,7% dziewcząt

i 13,3% chłopców. Zdaniem badanych, muzyka najmniej wpływa na zmianę obowiązków oraz wybór grupy (6,7% kobiet i 3,3% mężczyzn).

Tab. 3. Czy słuchanie poszczególnych gatunków muzyki powoduje konflikty?

Pojawienie się konfliktów	Grupa (N=30)			
	Kobiety		Mężczyźni	
	N(k)	%	N(m)	%
Nie	3	10	1	3,3
K o n f l i k t y z rodzicami	9	30	7	23,3
K o n f l i k t y z rówieśnikami	4	13,3	2	6,7
K o n f l i k t y z rodzeństwem	2	6,7	2	6,7

Słuchanie określonej muzyki powoduje rozmaite konflikty. Aż 30% kobiet i 23,3% mężczyzn przyznaje, że największe występują w relacji z rodzicami; nieco mniejsze z rówieśnikami (13,3% kobiet i 6,7% mężczyzn) i z rodzeństwem: po 6,7% u obojga płci.

Na podstawie przeprowadzonych badań pilotażowych można przyjąć, że odpowiedzi respondentów wskazują na znaczny związek pomiędzy subkulturami młodzieżowymi a preferowaną przez nie muzyką. Wydaje się, że młodzież w przeważającej części słucha utworów pochodzących z gatunków muzycznych, ukształtowanych przez subkulturę. Identyfikuje się także z innymi cechami deklarowanymi przez te grupy, m.in. w zakresie wyglądu zewnętrznego, zachowania i postaw społecznych. Jeszcze raz podkreślę, iż zastanawiający i niepokojący wydaje się fakt odnoszący się do znikomej ilości respondentów wybierających i interesujących się muzyką poważną. Na podstawie uzyskanych wyników można także domniemywać, że wiedza muzykoterapeuty na temat muzycznych preferencji młodzieży i subkultur młodzieżowych może pomóc we

właściwym wykorzystaniu muzyki podczas terapii. Wstępna diagnoza i kwalifikacja pacjenta – klienta, powinna uwzględniać te informacje.

Preferencje muzyczne a muzykoterapia

W ośrodkach terapeutycznych adolescenci stanowią znaczny odsetek. Prowadzone zajęcia muzykoterapeutyczne wymagają znajomości od muzykoterapeuty różnych stylów muzycznych, związanych także z subkulturami młodzieżowymi. Wiedza ta pozwoli na odpowiednie wykorzystanie muzyki podczas terapii jak również w profilaktyce (Natanson, 1979). Różnorodne sytuacje terapeutyczne mogą nasuwać cały szereg różnych sposobów wykorzystywania walorów stosowanej muzyki. W procesie terapii ważny jest jednak walor zgodności między gustem słuchacza, jego osłuchaniem i akceptacją prezentowanych utworów a osiąganym efektem.

Tak więc dobór właściwej muzyki terapeutycznej jest jednym z głównych problemów muzykoterapii. Chociaż istnieją pewne programy, w których poszczególne utwory muzyczne przyporządkowane są do okre-

ślonych potrzeb terapeutycznych (Galińska, 1987; Natanson, 1979) to jednak jak dotąd uniwersalnej listy, którą mógłby zastosować każdy muzykoterapeuta – brak. Wobec takiej sytuacji, zastosowanie odpowiedniej muzyki podczas działań terapeutycznych jest skazane na intuicję prowadzącego terapię. Jednak poza wszelką dyskusją wydaje się być fakt, który podczas diagnozowania pacjenta-klienta weryfikuje jego preferencje w zakresie stylów, gatunków muzycznych, niekiedy związanych z subkulturami młodzieżowymi. Wiedza na temat subkultur młodzieżowych i ich preferencji muzycznych stanowi bardzo ważną przesłankę, na podstawie której muzykoterapeuta zgodnie z zasadą „iso” może wybrać właściwą, komunikatywną muzykę generującą jak najszersze możliwości otwarcia emocjonalnego osób podlegających terapii. Bez uwzględnienia tych informacji, prowadzenie działań muzykoterapeutycznych będzie znacznie ograniczone i utrudnione. Mam nadzieję, że badania empiryczne w przyszłości dostarczą informacji, które jednoznacznie określą rolę, funkcję i odpowiednie wykorzystanie stylów i gatunków muzycznych w różnych typach terapii.

Streszczenie

W artykule przedstawiono wyniki badań pilotażowych, dotyczących wyjaśnienia zależności pomiędzy wiedzą na temat preferencji muzycznych młodzieży i subkultur młodzieżowych, a właściwym doбором muzyki przez muzykoterapeutę podczas terapii. W rozwoju społecznym każdego człowieka pojawia się silna potrzeba przynależności do grupy.

Takimi grupami nie stają się grupy formalne tworzone przez dorosłych dla młodzieży, ale grupy nieformalne zwane subkulturami bądź podkulturami młodzieżowymi. Istotnym spoiwem, łączącym poszczególne subkultury, jest muzyka stanowiąca wyraz buntu młodego pokolenia, zmierzającego ku wolności i refleksji. Młodzież w przeważającej części słucha utworów pochodzących z gatunków muzycznych, ukształtowanych przez subkultury. Wiedza na temat subkultur młodzieżowych i ich preferencji muzycznych stanowi bardzo ważną przesłankę, na podstawie której można wybrać właściwą, komunikatywną muzykę, generującą jak najszersze możliwości otwarcia emocjonalnego osób podlegających terapii. W ośrodkach terapeutycznych adolescenci stanowią znaczny odsetek, a prowadzone zajęcia muzykoterapeutyczne wymagają od muzykoterapeuty znajomości różnych stylów muzycznych. Wiedza taka może wpłynąć na efektywniejsze wykorzystanie muzyki podczas terapii, jak również w profilaktyce.

Słowa kluczowe: młodzież, muzyka, subkultura, muzykoterapia

Summary

This article presents the results of pilot studies concerning the explanation of dependency between knowledge of musical preferences of young people and youth subcultures and proper choice of music by the music therapist during the therapy. The need to belong to a group appears in the social development of every human being. Groups created by adults for young people

do not fulfill such role. Young people create by themselves informal groups called youth subcultures. Music, being the expression of rebellion of young people aiming at freedom and reflection, is an important element connecting individual subcultures. Most young people listen to music created by subcultures. Knowledge of youth subcultures and their musical preferences is a very important premise on the basis of which a proper communicative music can be selected generating the widest possibilities of emotional opening of people under therapy. There are many adolescents in therapeutic centers and a therapist - carrying music therapy, is required to know various musical styles. Such knowledge can influence on the effective use of music during therapy and prophylaxis as well.

Key words: young people, music, subcultures, music therapy

Bibliografia

1. Dyoniziak R. (1965). Młodzieżowa podkultura. Warszawa: Wiedza Powszechna.
2. Galińska E. (1987). Początki muzykoterapii jako nowej dyscypliny naukowej. Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu. Wrocław.
3. Kawula S., Machel H. (1998). Podkultury młodzieżowe w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Toruń: Adam Marszałek.
4. Kukielczyńska K. (1998). Koncepcja programowania muzyki przydatnej w terapii. Zeszyty Naukowe Akademii Muzycznej we Wrocławiu. Wrocław.
5. Natanson T. (1979). Wprowadzenie do nauki o muzykoterapii. Wrocław: Ossolineum.
6. Natanson T. (1992). Programowanie muzyki terapeutycznej – zarys podstaw teoretycznych. Wrocław.
7. Pęczak M. (1992). Mały słownik subkultur młodzieżowych. Warszawa: Semper.

Adres do korespondencji:

dr Mirośław Dymon
35 – 061 Rzeszów
ul. Słoneczna 6 m.8
e-mail: mirek.dymon@interia.pl